

МВС України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Головне управління Національної поліції в Харківській області

ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА ТА ДОВІРА ДО ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

**За результатами досліджень 2013–2017 років,
проведених в Харківській області**

Дослідження здійснено Харківським національним університетом внутрішніх справ (науково-дослідною лабораторією з проблем протидії злочинності) спільно з Головним управлінням Національної поліції в Харківській області за підтримки Консультативної місії Європейського Союзу в рамках щорічної програми безпеки Харківської області та «Регіональної програми забезпечення публічної безпеки і порядку в Харківській області на 2016–2017 роки».

Харків
ХНУВС
2017

УДК [316.354:351.74](477.54)
ББК 60.550.52
С32

Автори:

Сердюк О. О. – заступник завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності, кандидат соціологічних наук, доцент, підполковник поліції (*керівник дослідження, розробка методики дослідження, аналіз даних, узагальнення результатів, висновки та рекомендації*);

Бугайчук К. Л. – завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції (*висновки та рекомендації*).

Загальна редакція:

Сокурєнко В. В. – ректор Харківського національного університету внутрішніх справ доктор юридичних наук, доцент, генерал поліції третього рангу.

Рецензенти:

Литвинов О. М. – завідувач кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Рущенко І. П. – професор кафедри соціології та політології Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», доктор соціологічних наук, професор.

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол № 6 від 30.06.2017)

Сердюк О. О.

С 32 Публічна безпека та довіра до правоохоронних органів : За результатами досліджень 2013–2017 років, проведених в Харківській області : [монографія / Сердюк О. О., Бугайчук К. Л. ; за заг. ред. Сокурєнко В. В.] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Голов. упр. Нац. поліції в Харків. обл. – Харків : ХНУВС, 2017. – 360 с.

У монографії представлено результати досліджень громадської думки мешканців Харкова та Харківської області щодо публічної безпеки та довіри до правоохоронних органів, здійснених Харківським національним університетом внутрішніх справ (науково-дослідною лабораторією з проблем протидії злочинності) спільно з Головним управлінням Національної поліції в Харківській області у 2013–2017 роках. Проаналізовано ключові показники ефективності роботи правоохоронних органів Харківщини з точки зору громадськості. Монографія містить емпіричні дані та практичні рекомендації, розраховані на орієнтацію конкретних завдань у роботі поліції та інших правоохоронних органів на потреби місцевої громади.

Для працівників правоохоронних органів, науковців, журналістів і всіх, кого цікавлять запитання правоохоронної діяльності.

УДК [316.354:351.74](477.54)
ББК 60.550.52

ISBN 978-966-610-227-3

© Сердюк О. О., Бугайчук К. Л., 2017
© Сокурєнко В. В., загальна редакція, 2017
© Харківський національний університет внутрішніх справ, 2017

ЗМІСТ

Проблемна ситуація та методика дослідження	4
1. Безпека проживання	8
2. Оцінка діяльності правоохоронних органів у дзеркалі громадської думки	16
3. Довіра до правоохоронних органів	36
4. Взаємодія з поліцією	42
5. Проблеми правоохоронної діяльності у місцевій громаді	48
Висновки та рекомендації	55
Додаток 1. Розподіл даних дослідження 2017 року	62
Додаток 2. Розподіл даних дослідження 2017 року за територіальними підрозділами ГУНП в Харківській області	104
Проблеми, що існують у місцевій громаді, та очікування мешканців Харкова від правоохоронних органів	105
Харківський відділ поліції	127
Дергачівський відділ поліції	155
Ізюмський відділ поліції	170
Красноградський відділ поліції	185
Сахновщинський відділ поліції	292
Зміївський відділ поліції	217
Первомайський відділ поліції	230
Валківський відділ поліції	246
Богодухівський відділ поліції	261
Чугуївський відділ поліції	277
Вовчанський відділ поліції	294
Куп'янський відділ поліції	309
Лозівський відділ поліції	326
Балаклеїський відділ поліції	341
Додаток 3. Соціологічна анкета «Публічна безпека та довіра до правоохоронних органів»	356
Учасники дослідження	359

ПРОБЛЕМНА СИТУАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Протягом усієї історії правоохоронних органів незалежної, та навіть радянської України існувала проблема оцінювання ефективності роботи поліції виключно за кількісними показниками. Наслідком такої системи оцінки виявилась так звана «гонитва за показниками», коли робота вважалась успішною, якщо показники вище, ніж у попередньому періоді. В цьому випадку хороші показники означають заохочення, а погані (нижче, ніж у попередньому періоді) – покарання або навіть звільнення. Це призводить до маніпулювання показниками і штучного збільшення або зменшення реєстрації окремих правопорушень та викривлення всієї роботи правоохоронної системи. Зниження злочинності та підвищення безпеки в такому випадку є не вигідним для правоохоронної системи, бо позбавляє її «показників». Європейські країни, наприклад Великобританія, теж стикались з такою проблемою, але подолали її завдяки врахуванню громадської думки про роботу поліції. Оцінювання роботи поліції в таких ситуаціях проводиться за двома потоками даних – офіційними показниками та опитуваннями громадської думки.

Україна зробила крок до цієї практики. Одним із головних компонентів поліцейської реформи є врахування громадської думки для оцінювання роботи поліції. Використання даних соціологічних і кримінологічних досліджень в оцінці роботи правоохоронних органів є загальноприйнятою світовою практикою. Норма про необхідність проведення вивчення громадської думки щодо діяльності органів поліції закріплена в Законі України «Про Національну поліцію». Так, у ч. 3 ст. 11 Закону зазначено, що «рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції».

З іншого боку, робота поліції без урахування потреб місцевої громади, які дуже сильно різняться у конкретних населених пунктах, може призводити до нехтування потребами громадян, які є кінцевими споживачами правоохоронних послуг. Для виявлення місцевих проблем також проводяться додаткові дослідження громадської думки.

Щорічне моніторингове соціологічне дослідження «Публічна безпека та довіра до правоохоронних органів» здійснено з урахуванням пілотних досліджень, проведених Харківським національним університетом внутрішніх справ спільно з ГУНП в Харківській області у 2013, 2016 та 2017 роках. Дослідження здійснено за підтримки Консультативної Місії Європейського Союзу в рамках щорічної програми безпеки Харківської області та «Регіональної програми забезпечення публічної безпеки і порядку в Харківській області на 2016–2017 роки».

Мета – вимірювання ключових показників ефективності роботи правоохоронних органів Харківщини з точки зору громадськості (вимірювання рівня довіри населення до правоохоронних органів, сприйняття рівня та динаміки злочинності, а також поведінкових маркерів, що відбивають оцінку стану забезпечення публічної безпеки та порядку).

Метод – масове репрезентативне опитування громадської думки мешканців м. Харкова та Харківської області методом структурованого особистого інтерв'ю «віч-на-віч» (face-to-face) за місцем проживання респондентів з використанням паперового опитувальника.

Опитування мешканців Харківської області здійснено в період з 25.04.2017 по 29.05.2017. Опитування мешканців м. Харкова здійснено у період з 11.05.2017 по 31.05.2017. В опитуванні були задіяні працівники, курсанти та студенти Харківського національного університету внутрішніх справ. Опитування проводилось за технічної підтримки Головного управління Національної поліції в Харківській області.

Вибірка – (N=4287) двоступенева квотна, на першому рівні – обрання населеного пункту, на другому рівні – квотна за ознаками статі та віку в населеному пункті. У обраних точках локалізації проектних заходів щорічної програми безпеки Харківської області (Харківський район – м. Мерефа та м. Люботин) збільшено обсяг вибірки порівняно з іншими населеними пунктами області.

Параметри вибіркової сукупності, відібраної за квотним принципом (стать, вік, місто проживання), відображають модель генеральної сукупності (міське населення Харківської області) і відповідають вимогам щодо репрезентативності. Фактично було складено 3 вибіркові сукупності: 1) для м. Харкова, обсягом N=1331; 2) для Харківської області, обсягом N=2956; 3) для Харківської області в цілому, обсягом N=2194. Масив створено шляхом випадкового видалення анкет з масиву Харківської області. Їх кількість зменшена до N=863 для відтворення співвідношення мешканців міста та області. Цей масив використовувався виключно для розрахунку показників по Харківській області в цілому.

Похибка результатів (при довірчій вірогідності 95 %) складає:

для м. Харкова: для показників, близьких до 50 %, – $\pm 2,68$ %; до 20 %, – $\pm 2,15$ %; до 5 %, – $\pm 1,17$ %. Для населення Харківської області (обласні відділи поліції): для показників, близьких до 50 %, – $\pm 1,8$ %; до 20 %, – $\pm 1,44$ %; до 5 %, – $\pm 0,78$ %. Для Харківської області в цілому: для показників, близьких до 50 %, – $\pm 2,09$ %; до 20 %, – $\pm 1,67$ %; до 5 %, – $\pm 0,91$ %.

Очікувані результати від реалізації моніторингу громадської думки мешканців м. Харкова та Харківської області щодо публічної безпеки та довіри до правоохоронних органів: 1) Урахування рівня довіри населення до поліції як основного критерію оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції в конкретній місцевості; 2) Таргетування (націлювання або орієнтація) конкретних завдань у роботі поліції та правоохоронних органів взагалі на потреби місцевої громади (виявлені в ході опитування) та підвищення публічної безпеки як наслідок подібного таргетування; 3) Налагодження взаємодії поліції та правоохоронних органів взагалі з місцевими громадами, побудова «позитивного професійного іміджу поліцейського (правоохоронця)»; 4) Втілення засад «Ком'юніті полісінг» у діяльність практичних підрозділів Національної поліції.

Показники – використовується апробований під час попередніх досліджень на Харківщині інструментарій, який включає 5 груп показників:

1. Безпека проживання:

- суб'єктивне сприйняття рівня злочинності;
- суб'єктивне сприйняття динаміки злочинності;
- побоювання злочинності;
- прагнення уникати деяких місць у районі проживання;
- зміна поведінки громадян у темний та світлий час;
- яких заходів безпеки вживають громадяни;
- до кого звертаються за допомогою у разі злочинних посягань.

2. Оцінка діяльності поліції у дзеркалі громадської думки:

- суб'єктивне сприйняття успішності виконання поліцією (новою патрульною поліцією), прокуратурою, СБУ, судами покладених на них завдань у цілому;

- суб'єктивне сприйняття успішності виконання поліцією покладених на неї конкретних завдань, а саме:

1) охорона громадського порядку на вулицях, площах, в інших публічних місцях;

2) захист здоров'я громадян від нападу злочинців;

3) захист майна та житла громадян від крадіжок;

4) боротьба з незаконним розповсюдженням наркотиків;

5) профілактика злочинності неповнолітніх;

6) припинення хуліганства і вандалізму;

7) боротьба з проституцією;

8) боротьба з корупцією та хабарництвом;

9) забезпечення безпеки дорожнього руху;

10) швидке і своєчасне реагування на виклики, звернення громадян, які потребують допомоги;

11) боротьба з тероризмом;

12) розслідування злочинів;

13) притягнення злочинців до відповідальності;

14) інформування громадян та взаємодія з ними.

3. Довіра до правоохоронних органів:

- довіра до поліції (нової патрульної поліції), прокуратури, СБУ, судів;

- побоювання поліції (нової патрульної поліції).

4. Взаємодія з працівниками поліції:

- поінформованість про шляхи звернення до поліції;

- поінформованість про дільничного офіцера поліції;

- задоволеність спілкуванням з працівниками поліції;

- готовність допомагати правоохоронним органам;

- неправомірні дії поліції.

5. Проблеми правоохоронної діяльності у місцевій громаді:

- злочинні посягання на громадян;

- інформування поліції про злочинні посягання;

- причини неінформування поліції про злочинні посягання;

- найбільш гострі проблеми, пов'язані із захистом правопорядку, що існують у місцевій громаді;
- очікування місцевої громади від правоохоронних органів.

Показники 2013 та 2016 років для порівняння результатів дослідження:

Для порівняння результатів дослідження громадської думки мешканців м. Харкова та Харківської області щодо оцінювання рівня публічної безпеки та довіри до поліції нами використані дані аналогічних за змістом та опитувань, проведених у 2013 та 2016 роках.

Показники 2016 року:

польовий етап опитування проводився з 4 по 17 лютого 2016 року. Обсяг вибіркової сукупності склав 4124 респонденти–мешканці м. Харкова та Харківській області у віці 16 і більше років. Похибка результатів (при довірчій вірогідності 95 %) складає: для м. Харкова: для показників, близьких до 50 %, – $\pm 2,37$ %; до 20 %, – $\pm 1,9$ %; до 5 %, – $\pm 1,04$ %; для населення Харківської області (обласні відділи поліції): для показників, близьких до 50%, – $\pm 1,99$ %; до 20 %, – $\pm 1,59$ %; до 5 %, – $\pm 0,87$ %; для Харківської області в цілому: для показників, близьких до 50 %, – $\pm 1,93$ %; до 20 %, – $\pm 1,54$ %; до 5 %, – $\pm 0,84$ %.

Показники 2013 року:

польовий етап опитування проводився з 6 по 10 лютого 2013 року. Обсяг вибіркової сукупності склав 1200 респондентів–мешканців м. Харкова та Харківській області у віці 16 і більше років. При довірчій вірогідності 95 % і варіативності 20% похибка результатів опитування 2013 року складає: для показників, близьких до 50 %, – $\pm 2,83$ %; до 20 %, – $\pm 2,26$ %; до 5 %, – $\pm 1,23$ %.

Для коректного розуміння отриманих даних треба відзначити **дві особливості досліджень громадської думки**: 1) громадська думка – це не «те, що існує», а «те, як це сприймають громадяни». Стосовно криміногенної ситуації громадська думка не є «прямим показником» роботи правоохоронних органів (таким, як кількість затриманих або процент розкриття), вона є «наслідком» роботи поліції та віддалена у часі; 2) громадська думка – доволі стійкий феномен і змінюється повільно, на її зміну потрібно півроку-рік, тому інтервалом для здійснення вимірювань громадської думки про роботу правоохоронних органів нами обрано один рік.

Харківським національним університетом внутрішніх справ з моменту його заснування ведеться науково-дослідна робота з актуальних проблем правоохоронної діяльності. Слід особливо відмітити, що сам факт неодноразового проведення подібного дослідження за ініціативи правоохоронних органів Харківської області свідчить про позитивні зрушення в роботі поліції. Тривалий час ініціатива проведення подібних досліджень належала виключно громадським і міжнародним організаціям. За попередні роки опитування науковці університету розробили зручну систему показників, відпрацювали методику та технологію його проведення. Завдяки співробітництву ГУНП в Харківській області та ХНУВС проведення цього дослідження стало можливим без залучення додаткових коштів. Вважаємо, що харківський досвід може бути розповсюджений на інші регіони.

УЧАСНИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Введення та підготовка даних: працівники науково-дослідної лабораторії ХНУВС з проблем протидії злочинності Базима Б. О., Свеженцев О. О., Шорохова Г. М., Прібиткова Н. М., Гладкова Є. О., Галкіна О. М.

Проведення польового етапу дослідження:

в Харківській області – курсанти навчальної групи Ф-3-14-5 факультету № 3 (спеціальність «Психологія») ХНУВС (у рамках практичних занять з методики польових соціологічних досліджень з вивчення громадської думки);

в м. Харкові – студенти навчальних груп Ф-6-ПСдср-16-1; Ф-6-ПСдср-16-2; Ф-6-ПСдср-15-1; Ф-6-ПСдср-15-2; Ф-6-ПСдср-14-1; Ф-6-ПСдб-16-1м факультету № 6 (спеціальність «Психологія») ХНУВС (у рамках практичних занять з методики польових соціологічних досліджень з вивчення громадської думки).

Автори висловлюють вдячність:

за технічну та організаційну підтримку – керівництву Головного управління Національної поліції в Харківській області – начальнику генералу поліції третього рангу Дмитрієву А. А., заступникові начальника полковнику поліції Пахомову В. А., начальнику відділу комунікацій Баранник О. Б., а також керівникам та працівникам територіальних підрозділів за підтримку дослідження на місцях;

за організаційну підтримку – керівництву факультету № 3 – декану майору поліції Колотіку А. С. та заступникові декана Джагунову Г. В., провідному фахівцю підполковнику поліції Шломіну О. Ю., а також курсантам навчальної групи Ф-3-14-5 (командир Жуйкова Д. В.) за відповідальне ставлення до поставлених завдань;

за організаційну підтримку – керівництву факультету № 6 – декану Синьгубову О. В., заступникові декана Загородньому С. А., методисту факультету Марченко І. В., а також студентам навчальних груп за відповідальне ставлення до поставлених завдань;

за технічну та організаційну підтримку – Консультативній місії Європейського Союзу.

Наукове видання

СЕРДЮК Олексій Олександрович
БУГАЙЧУК Костянтин Леонідович

Публічна безпека та довіра до правоохоронних органів

**За результатами досліджень 2013–2017 років,
проведених в Харківській області**

Видано в авторській редакції.

Підпис. до друку 14.07.2017. Формат 60×84/8. Ум. друк. арк. 42,0.
Обл.-вид. арк. 14,01. Тир. 300 пр. Зам. № 2017-24.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.